

JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN MALLIRUNKO HARVALUKUISILLE RODUILLE

Mallirunko on tarkoitettu roduille, joissa on viimeisen viiden vuoden aikana rekisteröity alle 250 koiraa. Jalostuksen tavoiteohjelman suositeltava kokonaispituus on näillä roduilla 20-25 sivua.

Hyväksytty SKL-FKK ry:n hallituksessa 8.4.2010.

KUVASZ, JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMA

Hyväksytty rotua harrastavan yhdistyksen yleiskokouksessa pp.kk.vuosi

Hyväksytty rotujärjestön yleiskokouksessa pp.kk.vuosi

SKL:n jalostustieteellinen toimikunta hyväksynyt pp.kk.vuosi

Sisällysluettelo

1. YHTEENVETO	3
2. RODUN TAUSTA	3
3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA	3
4. RODUN NYKYTILANNE.....	3
4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja.....	3
4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet	4
4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun tarkoituksesta.....	4
4.2.2 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa.....	5
4.2.3 Käyttö- ja koeominaisuudet	5
4.2.4 Kotikäyttäytyminen ja lisääntyminen	5
4.2.5 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohtista	5
4.3. Terveys ja lisääntyminen	6
4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet	6
4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet	6
4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt	7
4.3.4 Lisääntyminen.....	7
4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet	7
4.3.6 Yhteenveto rodun keskeisimmistä hyvinvointi- ja terveysongelmista	7
4.4. Ulkomuoto	8
5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA	8
6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	8
6.1 Jalostuksen tavoitteet	8
6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille	8
6.3 Rotujärjestön toimenpiteet.....	9
6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin	9
6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta	9

7. LÄHTEET	10
8. LIITTEET	10

1. YHTEENVETO

Tämä dokumentti liitteineen muodostaa Unkarinpaimenkoirat ry:n laatiman kuvaszin jalostuksen tavoiteohjelman. Jalostuksen tavoiteohjelman tarkoituksena on koota yhteen saatavilla oleva, oleellinen tieto rodusta, rodun taustoista ja jalostuksen suunnittelussa ja toimeenpanossa tarvittavista taustatekijöistä. Jalostuksen tavoiteohjelman tarkoituksena on myös pohtia rodun nykytilannetta erilaisista näkökulmista. Tavoiteohjelman tunteminen ja siihen perehtyminen on rodun kasvattajille ja harrastajille tärkeää. Jalostuksen tavoiteohjelman on tarkoitus antaa tietoa myös rodun ulkopuolelle rodun tilasta sekä rotuyhdistyksen toiminnasta ja sen kyvystä hoitaa sille uskottua tehtävää.

Rodun jalostuksella tarkoitetaan suunnitelluilla parituksilla ja määrätietoisella valinnalla aikaansaattua kannan tason säilyttämistä ennallaan tai sen parantamista. Rodun jalostuksessa kyseessä on joukkojen jalostus, sitä ei tule käsitellä yksilöjalostuksena. Ohjelman avulla voidaan ohjata rodun kehitystä määrätietoisesti ja vaadittavan pitkäjänteisesti. Eräs tärkeimpiä tavoitteita on saada kaikki rodun kasvattajat tuntemaan kuvaszin rotumääritelmä ja rodun tilanne, tiedostamaan rotua uhkaavat terveysongelmat sekä ymmärtämään omien jalostusvalintojensa merkitys Suomen kuvaszkannalle. Ohjelmaan perehtyminen ja siinä esitettyjen tietojen, määräysten ja ohjeiden tunteminen on tärkeää kaikille rodun harrastajille, ja erityisesti kasvattajille.

Tämä jalostuksen tavoiteohjelma täydentää ja korvaa aikaisemmat Unkarinpaimenkoirat ry:n kuvaszrodulle laatimat tavoiteohjelmat. Ensimmäistä kertaa rotumme tilannetta tarkastellaan populaatiogeneettisistä lähtökohdista. Jalostuspohjan pitäminen mahdollisimman laajana on yksi tärkeimpiä lähtökotia. Kun jalostukseen käytettyjen yksilöiden sukulaisuusaste on mahdollisimman pieni, se helpottaa luomaan yhdistelmiä, joilla on pieni sukusiitoskerroin. Suuri sukusiitoskerroin heikentää elinvoimaa, vähentää perinnöllistä muuntelua ja lisää kannassa olevien perinnöllisten vikojen esiintymistiheyttä.

Uudessa jalostuksen tavoiteohjelmassa tuodaan esille ne tavoitteet, joita kuvaszin jalostukselle on Suomessa asetettava. Jalostuksen tavoiteohjelmaa tulee tarkastella aika ajoin kriittisesti, ja sen painopisteitä on tarpeen vaatiessa voitava muuttaa.

Kuvaszrodun jalostuksen painopisteitä ovat terve rakenne, rodulle tyypillinen ulkomuoto sekä laumanvartijalle tyypillisen luonteen ja käyttöominaisuuksien vaaliminen. Monien suurten rotujen tavoin kuvaszin jalostuksessa on otettava huomioon luuston ja nivelten terveys; PEVISA edellyttää lonkkien kuvaamista, ja jalostuksen tavoiteohjelmassa suositellaan lisäksi jalostukseen käytettävän koiran polvi- ja kyynärtutkimusta. Selkeäksi uhaksi rotujärjestö kokee PRA:n, jota on jo Euroopassa, muissa Pohjoismaissa ja Pohjois-Amerikassa todettu rodulla, ja jonka leviäminen kantaamme on pyrittävä estämään. Samaan aikaan on pyrittävä säilyttämään rodun geneettinen monimuotoisuus ja laajentamaan rodun kotimaista jalostuspohjaa. Näihin tavoitteisiin rotujärjestö pyrkii keräämällä ja jakamalla tietoa, antamalla jalostusneuvontaa, laatimalla jalostuksen tavoiteohjelman ja PEVISA-ohjelman.

2. RODUN TAUSTA

Rodun historia

Kuvasz on jo kauan sitten nykyisen Unkarin alueelle vakiintunut ikivanha paimenkoira. Sen esivanhemmat tulivat Karpaattien keskustasangolle (nyk. Transilvania) unkarilaisten miehityksen aikana 900-luvulla. Näitä koiria käytettiin vahtimaan ja vartioimaan karjalaumoja villieläimiltä ja varkailta. Metsästysviettinsä ansiosta kuvaszeja käytettiin kuningas Matthás Corvinuksen aikana (1458 - 1490) ensisijaisesti metsästyskoirina, ja aateliset pitivät kuvaszeja henkivartijoinaan. Karjanpaimennuksen vähennyttyä niitä on käytetty paljon harvemmin alkuperäisiin tarkoituksiin, ja rotu on kotiutunut kyliin ja myöhemmin jopa kaupunkiin.

Turkkilaismiehityksen aikana rotuun on todennäköisesti sekoittunut turkkilaisia akbach-tyyppisiä lammaskoiria, mutta 1600-luvulta lähtien rotu on pysynyt pääpiirteiltään muuttumattomana. Laumanvartijarodulle tärkeitä ominaisuuksia ovat hyvä hajuaisti, vahvat hampaat ja leuat, taistelutahto, rohkeus ja voimakkaat lihakset. Kuvaszit vartioivat karjaa ja lampaita susilta ja varkailta. Jotta paimenet pystyivät öisinkin erottamaan koiran sudesta yhdellä silmäyksellä, kuvaszit olivat aina valkoisia.

Kuvaszin rekisteröinti ja kasvatustarkoituksessa alkoi v. 1905, jolloin laadittiin ensimmäinen rotumääritelmä. Prof. Emil Raitsits tarkensi tätä rotumääritelmää v. 1921. Seuraava, Abonyi-Anghi-Márki -rotumääritelmä vuodelta 1935, oli pitkään jalostuksen perusta ja myös FCI hyväksyi sen v. 1936.

Vuoden 1953 jälkeen unkarilaisten kiinnostus kuvasziin lisääntyi. Rotu tuli tunnetuksi kotimaassaan ja myös sen ulkopuolella. Romaniassa, Tsekkoslovakiassa ja Puolassa alettiin myös kasvattaa paikallisia muunnoksia rodusta.

Ankarin takaisku rotua kohtasi toisen maailmansodan aikana, jolloin kuvaszit hävisivät lähes sukupuuttoon. Kasvattajat ja muut koirista kiinnostuneet henkilöt etsivät Unkarin alueelta muutamat elossa säilyneet kuvaszit ja aloittivat kasvatuksen uudelleen. Tämän antaumuksellisen työn ansiosta kuvaszien määrä rodun kotimaassa on kasvanut entisiin mittoihin ja niitä rekisteröidään siellä n. 500 koiraa vuosittain.

Kuvasz Suomessa

Ensimmäinen kuvasz, narttu S MVA Balinka (SF173565/76) om. Seppo Kuivasmäki, tuotiin Suomeen Ruotsista vuonna 1976. Seuraavaksi Ruotsista tuotiin nartut SF MVA Dolly (SF24533F/77) ja SF MVA V-78 Diana (SF006019/78). Ensimmäinen uros, Extra (SF051257/78), tuotiin myös Ruotsista. Vuonna 1979 syntyi Suomen ensimmäinen kuvaszpentue.

Vuonna 1982 tuotiin Norjasta uros Basso (SF125565/82) sekä vuonna 1983 uros Eibus Don (SF1392R/84). Vuonna 1983 tuotiin Ruotsista narttu POHJ MVA Wulcanos Frida (SF109325B/83), jolle vuonna 1984 syntyi Suomen toinen kuvaszpentue. Isänä tuossa pentueessa oli Ruotsissa asuva unkarintuonti KANS MVA Feher-Kabai Egon (S48943/81).

Ruotsista tuotiin vuosina 1986 - 1992 toistakymmentä kuvaszia, joista suurin osa oli Ann-Marie Van Eijsbergenin Trevnadens-kennelistä. 1989 karanteenipakko poistui, ja koirien tuonti Suomeen vapautui. Samana vuonna Suomeen saapui ensimmäinen unkarintuonti kuvasz, narttu Gödöllökerti Avar Tapsi (SF22938/89).

Vasta 1990-luvulla kotimainen kasvatustyö alkoi todenteolla. Suomen kolmas kuvaszpentue syntyi Marja-Leena Isomäen Coldblow-kennelissä 1992. Pentueita syntyi kennelissä 1992 -

2005 seitsemän, yhteensä 49 pentua. Vuonna 1995 aloitti Ulla Paavola, kennel Vit-Väktarens. Samana vuonna kuvaszeja syntyi Suomessa jo kolme pentuetta, yhteensä 18 pentua, ja lisäksi Suomeen tuotiin muutamia koiria Unkarista.

Suomen kuvaszkanta perustuu pääosin Coldblow- ja Vit-Väktarens -kennelleiden kasvattamiin ja hankkimiin koiriin. Tuontikoiria on hankittu Suomeen harkiten. Suurin osa tuontikoirista on peräisin Ruotsista ja Unkarista, vain joitakin on tuotu muista maista.

Suomessa on syntynyt vuoden 2010 loppuun mennessä 44 pentuetta.

Kuvasz on Suomessa ensisijaisesti seura- ja harrastuskoira. Kuvaszin alkuperäinen käyttötarkoitus on lammaslauvojen ja omaisuuden vartiointi, mutta Suomessa suurin osa rekisteröidyistä kuvaszeista on päätyntä lähinnä seurakoiriksi. Viime vuosina kiinnostus käyttää kuvaszia alkuperäisessä työssä on lisääntynyt.

Kennel	Pentueet	Pennut	Viim. pentue
AAMURUSKON	18	93	2007
COLD ODESSAN	1	11	2008
COLDBLOW	7	49	2005
FILONILLAN	3	18	2007
MERIFEIKON	1	8	2009
WW YANGOVIPER'S	2	18	2004
ZIWAGO'S	1	4	2004

Taulukko 1. Viimeisen seitsemän vuoden aikana kennelnimellä kasvatetut kuvaszpentueet

Lähde: SKL:n Koiranet marraskuu 2011

3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA

Unkarinpaimenkoirat ry:n toiminta alkoi 23.10.1974, jolloin perustettiin Suomen Seura- ja Kääpiökoirayhdistyksen yhteyteen Puli- ja Pumi – niminen alajaosto. Perustavassa kokouksessa olivat läsnä Gunnel Holm, Laura Jauho, Liisa Jokinen, Marjatta Jääskeläinen, Pirkko Kujala, Marita Laitinen, Hans Lehtinen, Irene Papp, Liisa Puutula-Räsänen, Ritva-Kajsa Selander ja Raili Suominen.

23.10.1976 jaoston nimi muutettiin Unkarinpaimenkoirat – alajaostoksi.

1.2.1980 yhdistys hyväksyttiin yhdistysrekisteriin ja nimeksi tuli Unkarinpaimenkoirat ry.

1.10.1985 yhdistyksestä tuli rotua harrastava yhdistys.

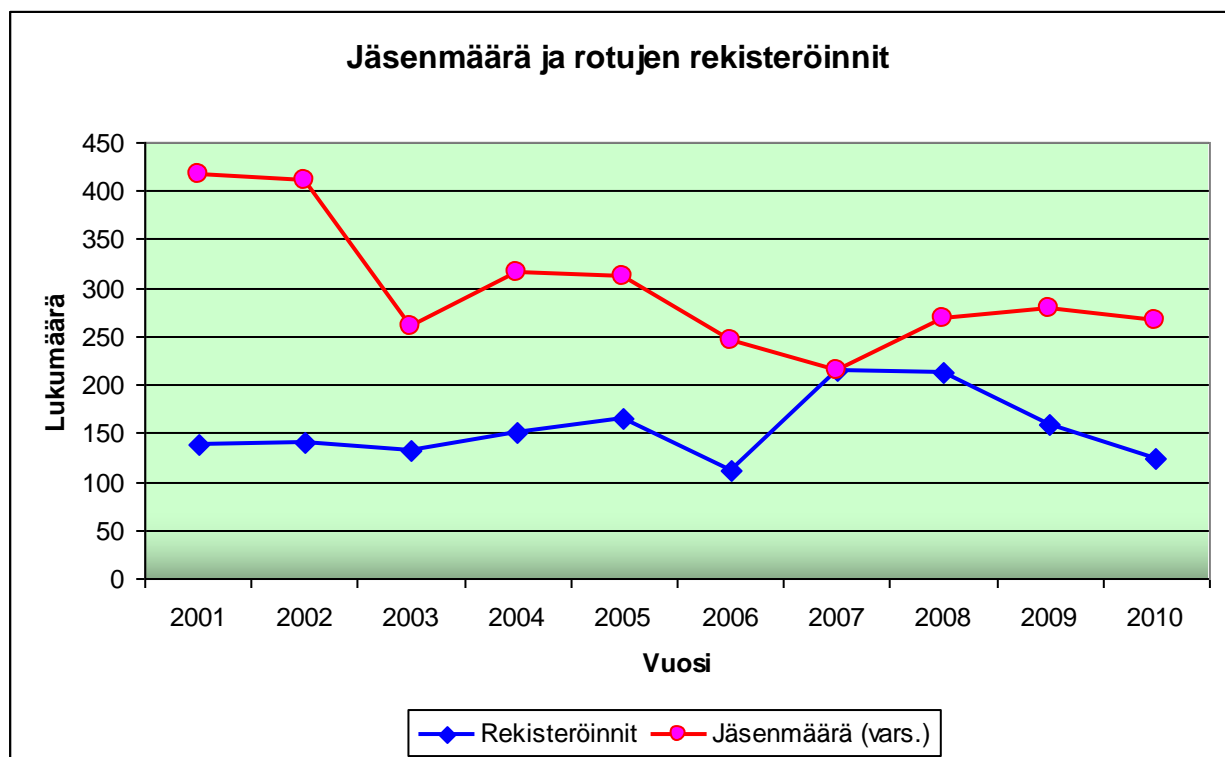
23.4.1988 pidetyssä kokouksessa Suomen Kennelliitto – Finska Kennelklubben ry:n valtuusto hyväksyi Unkarinpaimenkoirat ry:n rotujärjestöksi. Rotujärjestömme kotipaikka on Helsinki, mutta sen toiminta käsittää koko maan. Rotujärjestömme tarkoituksena on edistää Suomessa puhdasrotuisten ja terveiden unkarilaisten paimenkoirien (komondor, kuvasz, mudi, puli ja pumi) kasvatusta ja jalostusta sekä niiden käyttöä ja tunnetuksi tekemistä. Järjestömme tekee

rotuja tunnetuksi julkaisemalla jäsenlehteä, vuosikirjaa ja rotuesitteitä, ylläpitämällä yhdistyksemme www-sivuja, järjestämällä kursseja, leirejä, näyttelyitä, kokeita ja kilpailuja.

Rotujärjestömme jäsenmäärä vuoden 2010 lopussa oli 308 jäsentä, joista varsinaisia jäseniä oli 267 ja loput jäsenet olivat joko perhe- tai pentujäseniä. Unkarinpaimenkoirat ry:llä on 4 yhdistysjäsenä: Pulit ry, Pumit ry, Suomen Muidiyhdistys ry ja Suomen Kuvasz-Klubi ry. Pulit ry:n varsinaisten jäsenten määrä oli 77, Pumit ry:n varsinaisten jäsenten määrä 218, Suomen Muidiyhdistys ry:n varsinaisten jäsenten määrä 70, Suomen Kuvasz-Klubin varsinaisten jäsenten määrä 30. Rotujärjetön ja yhdistysjäsenien yhteenlaskettu jäsenmäärä oli 662. Yhdistyksen jäsenmäärät sekä unkarinpaimenkoirien rekisteröinnit vuosilta 2001-2010 löytyvät kaaviosta 1.

Unkarinpaimenkoirat ry:ssä on vuosikaudet toiminut jalostustoimikunta, jonka jäsenet on valinnut hallitus. Jalostustoimikuntaan on pyritty valitsemaan edustajat kaikista roduista. Jalostustoimikunnan tehtävänä on ollut mm. kerätä ja tilastoida tietoa rodun terveydestä, julkaista jalostustoimintaan liittyvää tietoa (mm. vuosikirja), järjestää jalostustarkastuksia sekä pyydetessä antaa jalostusneuvoja ja –suosituksia rotujemme kasvattajille.

Vuonna 2011 jalostustoimikuntaa ei ole valittu, vaan hallituksella on ollut vastuu jalostusasioista. Jalostusasioissa on ollut yhteyshenkilö, jolle osoitetaan esim. jalostustiedustelut. Tarvittaessa hallitus käyttää rotuyhdistysten/rotuasiantuntijoiden konsulttiapua.



Kaavio 1 Yhdistyksen jäsenmäärien (varsinaiset jäsenet) ja rotujen rekisteröintien kehitys 2001 - 2010

4. RODUN NYKYTILANNE

4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja

Suomen kuvaszkanta perustuu lähinnä kahden kasvattajan kasvattamille ja hankkimille koirille. Kuvaszkasvattajia on ollut vuoden 2010 loppuun mennessä 12. Kasvatustyö on ollut pienimuotoista ja koiria on rekisteröity viimeisen kymmenen vuoden aikana n. 170. Kanta pohjautuu pääosin Ruotsista ja Unkarista tuoduille koirille. Suomessa syntyneet koirat ovat olleet läheistä sukua toisilleen.

Kuvaszrotua harrastetaan Pohjois-Amerikassa, ja Euroopan maista mm. Saksassa ja Hollannissa on suurehkoja kuvaszpopulaatioita. Lisäksi kuvaszeja kasvatetaan aktiivisesti Ruotsissa.

Suomen kuvaszkanta on kapea, ja perustuu vain muutaman kasvattajan aktiiviselle kasvatustyölle. Käytettyjen urosten määrä suhteutettuna jalostukseen käytettyjen narttujen määrään on pieni, ja voidaan puhua matadorjalostuksesta. Kapeaa kantaa uhkaa sukusiitosasteen nousu, ja olisikin tärkeää tuoda uusia jalostusyksilöitä ulkomailta sekä käyttää Suomessa jo olevaa kantaa laajemmin.

Vuositilasto – rekisteröinnit

	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000
Pennut (kotimaiset)	8		11	31		23	26	19	7	19	6
Tuonnit			1	1	1	3		2	1		1
Rekisteröinnit yht.	8		12	32	1	26	26	21	8	19	7
Jalostukseen käytetyt eri urokset											
- kaikki	1		1	2		3	2	2	1	2	1
- kotimaiset						2		1	1	1	1
- tuonnit	1			1		1	2	1		1	
- ulkomaiset						0		0		0	
- keskimääräinen jalostuskäytön ikä	1 v 11 kk		1 v 9 kk	4 v 6 kk		3 v 2 kk	1 v 7 kk	4 v 10 kk	5 v 8 kk	3 v 1 kk	3 v 6 kk
Jalostukseen käytetyt eri nartut											
- kaikki	1		1	4		5	4	4	2	3	1
- kotimaiset	1		1	4		5	4	4	2	3	1
- tuonnit											
- keskimääräinen jalostuskäytön ikä	4 v 7 kk		3 v 4 kk	3 v 2 kk		3 v 5 kk	3 v	3 v	6 v 2 kk	3 v 11 kk	4 v 5 kk
Isoisät	2		2	6		6	4	4	3	3	2
Isoäidit	2		2	6		5	5	4	3	5	2
Sukusiitosprosentti	0,00%		0,00%	2,17%		6,60%	0,00%	0,43%	0,75%	9,74%	1,17%

Taulukko 2. Kuvaszin populaation tunnusluvut Suomessa vv. 2000-2010

Lähde SKL:n Koiranet marraskuu 2011

Sukusiitos ja sen torjuminen

Sukusiitosaste ilmaisee, kuinka suuressa osassa kaikista geenipareista geenit ovat perinnöllisesti kaksinkertaistuneet. Geenien kaksinkertaistuessa kaksinkertaistuvat myös vikoja ja sairauksia aiheuttavat perintötekijät. Seurauksena voivat olla erilaiset henkiset ja fyysiset viat, alentunut hedelmällisyys ja niistä seuraavat sairaudet, aineenvaihduntahäiriöt ja muut vauriot (P.E. Sundgren).

Sukusiitosaste tai sukusiitosprosentti on matemaattinen arvo, joka kuvaa yksilön mahdollisuutta periä esivanhempiensa identtisiä geenejä vanhemmiltaan. Rodussa esiintyvät, yksilöiden korkeat sukusiitoskertoimet kertovat perinnöllisen vaihtelun katoamisesta, sillä geenit yhdenmukaistuvat sukusiitosasteen kasvaessa.

Rodun alkuvaiheissa yhdenmukaistuminen voi olla myös positiivista ja sillä vakiinnutetaan tiettyjä ominaisuuksia rotuun. Lisääntyvä yhdenmukaistaminen aiheuttaa kuitenkin myös monen piilevän, ei toivotun ominaisuuden esiintulon ja vakiintumisen rotuun. Ennen kaikkea piilevät heikkoustehtäjät ja sairaudet lisääntyvät vähitellen. Terveiden tulisi mennä ulkomuodon edelle, ja koska sukusiitoksen vaarat on laajalti tiedostettu, on syytä välttää läheistä sukusiitosta.

Korkein mahdollinen sukulaisaste kahden koirayksilön välillä on normaalilanteessa 50 %, sillä sukulaisuusaste puolittuu jokaisessa sukupolvessa. Esimerkkinä isä-tytär -paritus: sukusiitosaste on 25 %, täyssisarusten paritus: 25 %, puolisisarukset 12,5 % ja serkusparitus 6,25. Koska kuvasz on rotuna pieni, ja kantakoiria on ollut rajallinen määrä, on vuosien aikana kertynyt historiallista sukusiitosta, jolloin koira itse voi olla hyvinkin sukusiitetty, vaikkei sen kolmen sukupolven sukutaulussa kertautuisikaan samoja koiria. ***Kasvattajien tulee välttää sukusiitosta, ja pyrkiä tarkistamaan jalostukseen suunnittelemiensa koirien taustat mahdollisimman pitkälle.***

Suomen kuvaszkanta on pieni, ja kasvatustyössä on toistaiseksi melko hyvin pystytty välttämään liiallista sukusiitosta. Vaikka jalostuskäytössä on ollut vain muutamia koiria, yhdistelmien sukusiitosasteet on saatu pidettyä melko matalana, muutamaa pentuetta lukuun ottamatta. Sukusiitosprosentti vaihtelee Kennelliiton KoiraNet-jalostustietojärjestelmän avulla laskettuna vuosina 1995 – 2008 rekisteröityjen pentueiden kohdalla 0.00 % ja 18,37 % välillä. Keskimäärin sukusiitosprosentti on vuosittain pysynyt alle 2 %.

Pentueen sukusiitosaste tulisi tarkistaa ja on pyrittävä yhdistelmiin, joiden sukusiitosaste on alle 6,25% KoiraNet:n mukaan. Sukusiitoskerrointa tulee kuitenkin pitää vain suunta-antavana, sillä Kennelliiton jalostustietokannassa on vain rajallinen määrä tunnettuja sukupolvia, ja laskennallinen sukusiitoskerroin on yleensä matalampi kuin todellinen sukusiitoskerroin. Tulevaisuudessa, mikäli rotujärjestöt pystyvät täydentämään tietoja KoiraNet:iin, tarkentuvat myös kuvaszien sukusiitoslaskelmat.

Suosittelaa käytettäväksi ulkosuutosta geenipohjan laajentamiseksi. Mahdollisimman useita eri yksilöitä tulee käyttää jalostukseen. Varsinkin eri urosten käyttöä suhteessa narttujen määrään tulee lisätä. Erisukuisten jalostuskoirien tuontia suositellaan, samoin kuin narttujen käyttämistä ulkomailta astutettavana. Samaa yhdistelmää ei tule toistaa tarpeettomasti.

			Tilastointiaikana		Toisessa polvessa		Yhteensä	
#	Uros	Syntymäv.	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	DINGO VOM FELSENMEER	2002	7	36	2	12	7	36
2	CSIGORA CSINOS CSÁSZAR	2003	3	23	0	0	3	23
3	VIT-VÄKTARENS FEHER ASZTOR	1996	5	19	3	18	5	19
4	AAMURUSKON ARMANDO COLD	1998	2	13	7	39	2	13
5	AAMURUSKON JAGUAR COLD	2003	2	12	3	28	2	12
6	CSIGORA GYÉMÁNT GASPAR	2006	1	11	0	0	1	11
7	FEHER CIMBORAK BERNAT	2007	1	8			1	8
8	MAGASZTOS JANOS	2001	1	8	0	0	1	8
9	STÅLTORPS CHIP	1995	1	6	10	43	4	29
10	VIT-VÄKTARENS FEHER ALBERT	1996	1	6	0	0	1	6
11	MAGICNIGHTS DUET OF LOVE	1998	1	6	0	0	1	6
12	NOBILITAS CINKOS	2002	1	2	1	8	1	2

Taulukko 3. Suomessa vv. 2000-2010 jalostukseen käytetyt urokset

Lähde SKL:n Koiranet marraskuu 2011

			Tilastointiaikana		Toisessa polvessa		Yhteensä	
#	Narttu	Syntymävuosi	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	AAMURUSKON DOMINIQUE BLOW	2001	2	18	0	0	2	18
2	AAMURUSKON DELILAH BLOW	2001	2	13	2	12	2	13
3	COLDBLOW JESSICA	1995	2	12	9	44	3	18
4	AAMURUSKON ODESSA BLOW	2005	1	11	0	0	1	11
5	COLDBLOW PACIFIC	1997	1	9	8	43	2	18
6	AAMURUSKON PRETTY BLOW	2005	1	9	0	0	1	9
7	AAMURUSKON KAISCHA BLOW	2003	1	8	0	0	1	8
8	FILONILLAN CILI	2004	1	8	0	0	1	8
9	AAMURUSKON OFELIA BLOW	2005	1	8			1	8
10	AAMURUSKON ANGELICA BLOW	1998	2	8	1	8	2	8

11	AAMURUSKON BAMBINO BLOW	1999	2	7	1	3	2	7
12	AAMURUSKON CARNEVAL BLOW	2001	2	7	2	19	2	7
13	AAMURUSKON CINNAMON BLOW	2001	1	6	0	0	1	6
14	KEPPULAN MADONNA	1995	1	6	0	0	1	6
15	AAMURUSKON FANTASY BLOW	2002	1	6	1	9	1	6
16	AAMURUSKON DAHLIA BLOW	2001	2	5	0	0	2	5
17	AAMURUSKON FELICIA BLOW	2002	1	4	0	0	1	4
18	AAMURUSKON ESMERALDA	2001	1	3	0	0	1	3
19	FILONILLAN BINJAANA	1997	1	2	1	8	1	2

Taulukko 4. Suomessa vv. 2000-2010 jalostukseen käytetyt nartut

Lähde SKL:n Koiranet marraskuu 2011

Kuvaszkasvatus Suomessa

Kasvatustyö Suomessa on ollut hyvin pienimuotoista, ja kuvaszeja on rekisteröity noin yhdestä viiteen pentuetta vuodessa. Yhteensä kasvattajia on ollut vuosien 1980 – 2010 välillä ollut kaksitoista, joista seitsemällä kasvattajalla on ollut useampi kuin yksi kuvaszpentue.

Lukumääräisesti eniten pentuja on kasvattanut kennel **Aamuruskon**, joka aloitti kasvatuksen vuonna 1998. Viimeisen kymmenen vuoden aikana vuosittain on syntynyt keskimäärin kaksikymmentä yksilöä, ja vuosien 2004 – 2010 aikana aktiivisia kasvattajia on ollut seitsemän.

Unkarin kuvaszkanta

Kuvaszin alkuperämaa on Unkari. Unkarissa rekisteröidään vuosittain arviolta muutamia satoja kuvaszeja. Unkarin kennelliitto ei julkaise rekisteröintitietoja, joten täsmällisiä tietoja ei ole saatavilla

Ruotsin kuvaszkanta

Ruotsin ensimmäisen kuvaszin, uroksen nimeltä **Betyartelepi Bicsak Csigo** toi Unkarista Dr. Tibor Buzády vuonna 1969. Seuraavana vuonna tuotiin Unkarista narttu **Harosi Ani**, joka sai karanteenissa ollessaan 10 pentua. Vuonna 1971 tuotiin Ruotsiin kolme narttua Unkarista: **Gyapjus Rokolya**, **INTUCH NORDUCH Pecelói Bojtár Csipke** sekä **Pecelói Cinka**. Vuonna 1972 tuotiin Unkarista kaksi urosta; **FINUCH INTUCH Budagyöngye Bihar** sekä **INTUCH NORDUCH Sokorópátkai Andul**. Vuonna 1976 tuotiin uros **Gyöngyhazi Adonis**. Useimpien Suomeen tuotujen ruotsalaiskoirien sukutauluista löytyy jokin näistä Ruotsin ensimmäisistä tuontikoirista. Ruotsissa on rekisteröity vuosien 1969 - 2008 välillä 197 kuvaszpentuetta, 1446 pentua ja 41 tuontikoiraa.

Muut maat

Kuvaszeja kasvatetaan Unkarin, Suomen ja Ruotsin lisäksi mm. USA:ssa, Kanadassa, Saksassa ja Hollannissa.

4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet

4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun tarkoituksesta

4.2.2 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa

- Tämän päivän keskimääräinen tilanne luonteissa mahdollisia ongelmia alleviivaten. Tämä voi (luonteen arviointiin käytettävien virallisten tulosten puuttuessa) perustua kasvattajien ja harrastajien käsitykseen rodussa esiintyvistä luonteen ja käyttäytymisen vaihtelusta.
- Onko rodun yksilöiden käyttäytymisessä eroa eri maiden välillä?
- Ihannerotuprofiilin vertailu todelliseen. Jos koirat eivät vastaa ihannerotuprofiilia, kuinka tilanne pyritään korjaamaan?

4.2.3 Käyttö- ja koeominaisuudet

- Mihin rodun koiria on alun perin käytetty; kuinka koira työskentelee ja mitä ominaisuuksia ko. työ vaatii?
- Missä määrin alkuperäiselle tarkoitukselle on käyttöä tänä päivänä Suomessa tai rodun kotimaassa?
- Miten rodun koirien käyttäytymistarpeet saadaan täytettyä nykyisissä olosuhteissa?
- Missä kokeissa rodun edustajia on kilpaillut ja millaisia tuloksia ne ovat saavuttaneet?
- Millaisia arviointeja rodun koirat ovat saaneet käyttäytymisestään näyttelyissä?

4.2.4 Kotikäyttäytyminen ja lisääntyminen

- Eroahdistuksen yleisyys (omistajakysely)
- Lisääntymiskäyttäytyminen: juoksujen välit, imettämisaika, luonnollinen astuminen yms. (kasvattajakysely)
- Sosiaalinen käyttäytyminen (suhtautuminen vieraisiin koiriin tai ihmisiin, aiheeton aggressiivisuus)
- Pelot, ääniherkkyys (millaisia pelkoja rodussa esiintyy)
- Onko rodussa rakenteellisia tai terveydellisiä seikkoja, jotka voivat vaikuttaa koirien käyttäytymiseen?

4.2.5 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista

Terveys ja lisääntyminen

PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet

Voimaantulovuosi	Vastustettava sairaus	Vaadittavat toimenpiteet	Mahdolliset raja-arvot ja muut rekisteröintirajoitukset
2003	Lonkkadysplasia	Lonkkakuvaus ennen pentujen rekisteröintiä, minimi-ikä 18 kk	Ei raja-arvoja eikä muita rekisteröintirajoituksia
2008	Lonkkadysplasia	Lonkkakuvaus ennen pentujen rekisteröintiä, minimi-ikä 18 kk	Ei raja-arvoja eikä muita rekisteröintirajoituksia
	PRA ja HC	Silmäpeilaus ei saa olla astutushetkellä 12 kk vanhempi	PRA:ta tai HC:ta sairastavan koiran jälkeläisiä ei rekisteröidä.
2012	PRA ja HC	Virallisesti lonkkakuvattu, minimi-ikä 18 kk ja silmäpeilattu ennen astutusta. Silmäpeilaus ei saa olla astutushetkellä 12 kk vanhempi.	Lonkkadysplasia (HD) raja-arvo C

Taulukko 5. Aiemmat PEVISA:t ja anottava uusi tähän JTO:n pohjaava PEVISA

Lonkkanivelen kasvuhäiriö eli lonkkadysplasia (HD)

Lonkkaniveldysplasia eli lonkkanivelen kasvuhäiriö on yleisin koirien luusto-ongelmista. Kuvaszin kohdalla se on vakavin ja laajimmin Suomen populaatiossa ilmenevä perinnöllinen sairaus. Lonkkaniveldysplasia periytyy kvantitatiivisesti eli siihen vaikuttaa suuri joukko geenejä, joiden puitteissa ympäristövaikutukset vielä muokkaavat ominaisuuksia.

Suomessa käytetään Kansainvälisen Kennelliiton eli FCI:n suosittelemaa asteikkoa arvioitaessa lonkkakuvia. Asteita A (ei muutoksia) ja B (lähes normaali) sanotaan terveiksi, C (lievä), D (kohtalainen) ja E (vaikea) sairaiksi. Yleensä C:ksi arvioituihin lonkkaniveliin ei tule kliinisiä oireita, D:n ja E:n lonkkiin näitä useimmiten tulee.

Suomessa syntyneistä kuvaszeista on lonkkakuvattu 28 %. Koirista 46 % on terveitä (A + B), 33 %:lla on lievä dysplasia (C) ja 20 %:lla vakavampi dysplasia (D + E). Muissa maissa lonkkadysplasiatilastot ovat parempia. Onkin syytä kiinnittää jalostuksessa huomiota lonkkatilanteeseen, jotta saamme kasvatettua A- ja B-lonkkaisten osuutta ja pienennettyä C- ja sitä heikompien lonkkien osuutta. Lonkkakuvattujen koirien osuutta pitää pyrkiä kasvattamaan. Vuosittain syntyvistä kuvaszeista vähintään puolet olisi saatava lonkkatutkimuksiin.

Kyynärnivelen kasvuhäiriö

Kuvaszeilla on tavattu jonkin verran osteokondroosia, nivelen kasvuhäiriötä, johon liittyy taipumus irtopalamuodostukseen. Useimmat osteokondroositapaukset kuvaszrodulla liittyvät kyynärniveldysplasiaan. Kuvasz Club of America kertoo terveystietosivuillaan kuvaszrodulla olevan taipumusta sairauteen.

Osteokondroosi on kasvavien eläinten luutumishäiriö, joka voidaan yhdistää nopeakasvuisuuteen, ja johon vaikuttavat perinnöllinen alttius ja tärkeimpänä ympäristötekijänä ruokinta.

Koirilla on havaittu osteokondroosia olkanivelissä, kyynärnivelissä, polvinivelissä ja kinnernivelissä. Samankaltaisia muutoksia on löydetty myös lonkkanivelissä, pitkien putkiluiden kasvulevyissä ja myös selkänikamissa. Osteokondroosiongelmat ovat yleisimpiä suurilla raskailla roduilla.

Osteokondroosi ilmaantuu kasvuikäisillä koirilla yleisimmin 4 - 7 kuukauden iässä. Kyseessä on luutumishäiriö, jossa tavallisimmin jonkun nivelen nivelrusto paksuuntuu. Jostakin syystä, mahdollisesti paikallisen ravitsemushäiriön vuoksi, luutuminen on häiriintynyt ja sen seurauksena voi muodostua jopa halkeamia nivelpintaan ja rustopala voi irrota (osteochondritis dissecans). Siitä aiheutuu kipua, joka ilmenee ontumisena. Jos koiran ongelmat ovat molemminpuolisia, ontumista saattaa olla vaikea havaita.

(Lähteet: Suomen Kennelliitto – Kyynärnivelen kasvuhäiriöt, Kuvasz Club of America – Veterinary notes for Kuvasz owners)

Suomessa on tutkittu vuosien 2000 - 2010 välillä 17 kuvaszin kyynärnivelet, koirista 15 (88 %) oli terveitä, kahdella (12 %) oli ensimmäisen asteen muutoksia kyynärnivelistä. Vuosina 2000 - 2010 kuvaszeja on rekisteröity Suomessa 160 kpl, ja niistä 17 kpl (11 %) on tutkittu kyynärniveldysplasian varalta.

Silmäsairaudet

Kuvaszilta on muissa maissa löydetty sekä harmaakaihia (HC) että etenevää verkkokalvon rappeumaa (PRA). Suomessa kuvaszeja ei ole juurikaan silmätutkittu. Molemmat sairaudet johtavat koiran sokeutumiseen. **Silmäsairauksia on tavattu sekä Saksassa, Hollannissa, Ruotsissa että Pohjois-Amerikassa, ja niiden leviämistä suomalaiseen kantaan voidaan pitää suurena uhkana rodun terveydelle.** Unkarista ei ole tiedossa silmäpeilaustuloksia.

Vuosina 2000 - 2010 Suomessa on tutkittu vain 12 kuvaszin silmät; tutkituista koirista 10 on ollut terveitä ja kahdella ollut laajuudeltaan lievä kaihinaste. Useissa maissa on tavattu PRA:ta. Kaihi - ja PRA tapauksia on löydetty myös niistä linjoista, joista koiria on tuotu Suomeen. **Silmätutkimus on otettu mukaan myös PEVISA-ohjelmaan.**

PRA

Progressiivinen retinan atrofia, etenevä verkkokalvon surkastuma on monilla roduilla esiintyvä vähitellen sokeuttava silmäsairaus. Silmänpohjan verisuonitus surkastuu jättäen toimintaan vain tärkeimmät suonet, nekin huomattavasti pienentyneinä. Tämän prosessin seurauksena myös verkkokalvo ohentuu. Silmän valoa aistivat solut, sauvat ja tapit rappeutuvat ja tuhoutuvat, jonka seurauksena koira sokeutuu yleensä 5 - 8 vuoden iässä.

Muutoksia voidaan nähdä eri roduilla eri iässä, mutta ne ovat yleensä todettavissa kahden vuoden ikään mennessä. Yleistynyt eli perifeerinen PRA kehittyy pikkuhiljaa näkökentän laidoilta keskelle. Lopulta näkösoluja on vain verkkokalvon keskellä, jolloin koiralla on ns. tunnelinäkö. Kun sauvasolujen määrä vähenee, on ensimmäisenä oireena useimmiten koiran vaikeus nähdä hämärässä.

PRA:n on todettu periytyvän ressessiivisen autosomaalin geenin aiheuttamana eli sairaan koiran molemmat vanhemmat ovat sairauden kantajia. Siksi myös PRA:n poistaminen tai vähentäminen kannasta voi olla vaikeaa, sillä kantajat ovat kliinisesti terveitä.

Geenitestillä määritetään onko koiralla PRA tai onko se PRA:n kantaja.

HC, harmaakaihi

Kaihiksi sanotaan mitään tahansa linssissä näkyvää harmautta tai samentumaa. Kaihityyppeistä silmäsairautta esiintyy monilla roduilla ja myös sekarotuisilla. Kaihimuodostelmia voi muodostua tulehduksen, vamman tai aineenvaihdunnallisten syiden (esim. diabetes) yhteydessä ja sekundäärisesti toisen sairauden seurauksena. Lisäksi on olemassa perinnöllistä harmaakaihia, jota kutsutaan myös nuoruuden kaihiksi.

Perinnöllisen harmaakaihin vähentäminen kannasta on suhteellisen vaikeaa, sillä tarkkaa periytymistapaa ei tunneta. Se voi olla dominantti tai resessiivinen, tai rodussa voi olla kumpaakin tyyppiä, mutta on aina helpointa ja turvallisinta suhtautua siihen, kuten autosomaaliin resessiiviseen vikaan. Tällöin sairaan koiran vanhemmat oletetaan ns. varmoiksi kantajiksi, osa sisaruksista on niin kliinisesti kuin myös geneettisesti terveitä ja osa kliinisesti terveitä sairauden kantajia.

Unkari

Unkarissa lonkkakuvia arvioidaan kahdenlaisella asteikolla. Toinen asteikko on sama kuin FCI:n 5-portainen ja sitä käyttää MKOE (Magyar Kisállat Ortopédiai Egyesület). MKOE:lla ei ole avointa tietokantaa ja MKOE:n lääkäri antavat virallisen tuloksen jo 1-vuotiaalle koiralle. FDB:n (Fyggetlen Diszplázia Bizottság / The Independent Dysplasia Committee of Hungary) lääkärit antavat virallisen tuloksen vasta 2-vuotiaalle koiralle. FDB:n tulos on numerosarja, joka näkyy jälkepäin rekisterikirjassa ja koiran jälkeläisten rekisterikirjassa, se on myös löydettävissä internetistä avoimesta tietokannasta. Numerosarjasta näkyy ensin koiran sukupuoli (1 uros, 2 narttu), sitten rotu (KU = kuvasz), kuinka mones tuloksen saanut kuvasz koira on, mikä on tulos (N, M, E) ja kuinka monta kuukautta vanha koira oli kuvaushetkellä. Kirjaimista N (Normal), vastaa FCI:n A:ta, M (Majdnem normál) vastaa FCI:n B:tä ja E (Enyhe) vastaa FCI:n C:tä.

Tilastojen vertailtavuuden estää se, että Unkarissa E:tä (eli FCI:n C:tä) huonompia tuloksia ei näy tilastoissa eikä koirien sukutauluissa. Lonkkakuvaamattomien tai sairaiden koirien jalostuskäyttöä ei rajoiteta. Koska huonoja tuloksia ei ilmoiteta, on täysin arvailujen varassa, onko sukutaulussa näkyvä koira ilman tulosta, kuvaamaton vai jäänyt ilman FDB-numeroa. Myös täysin arvailujen varassa on, että kuinka iso prosentti kuvatuista on näitä, jotka ovat jääneet ilman numeroa.

FDB panostaa nykyään myös DNA-tutkimukseen ja erityisesti polveutumisen selvittämiseen, koska lonkkakuvausten yhteydessä on löydetty väärennetyjä sukutauluja.

Ruotsi

Vuosina 1992 - 2004 Ruotsissa lonkkakuvattiin 280 kuvaszia, joista 16 oli tuontikoiria.

Yhteensä tuona aikana rekisteröitiin 541 koiraa. Aikavälillä lonkkakuvattiin 52 % rekisteröidyistä kuvaszeista. Tuona aikana lonkkakuvatuista koirista 194:llä oli lonkat Ua (A tai B), 42:lla tulos C, 30:llä D ja 12 E:n lonkat. Kahdella oli lonkat HD 4.

Taulukko 6. Lonkkaniveltilatot Ruotsissa vuosina 2000 – 2004

	A	%	B	%	C	%	D	%	E	%	Yhteensä kuvattu
2000	12	60	2	10	3	15	2	10	1	5	20
2001	6	33	1	6	8	44	2	11	1	6	18
2002	8	36	6	27	4	18	3	14	1	5	22
2003	9	38	3	13	6	25	5	21	1	4	24
2004	17	47	5	14	9	25	4	11	1	3	36
Yhteensä	52	43	17	14	30	25	16	13	5	4	120

Ruotsissa saa käyttää jalostukseen ainoastaan tervelonkkaisia (A tai B) koiria. Ruotsin kuvasz klubin tavoitteena on, että vähintään 50% rekisteröidyistä kuvaszeista lonkkakuvataan, eikä lonkkavikaisten %-osuus saa nousta.

Hollanti**Taulukko 7. Lonkkaniveltilastot Hollannissa vuosina 1975 – 2003**

	Vuosina 1975 - 1984	%	Vuosina 1985 - 1994	%	Vuosina 1995 - 2003	%
HD A	21	12	9	8	16	36
HD B	46	26	49	46	22	50
HD C	48	28	30	2	4	9
HD D	55	32	13	12	1	2
HD E	4	2	5	5	1	2
YHTEENSÄ	174		106		44	

USA

Vuosien 1995 - 2004 välillä on USA:ssa lonkkakuvattu virallisesti 479 kuvaszia.

Taulukko 8. Lonkkaniveltilastot USA:ssa vuosina 1995 - 2004

Aste	Määrä	%
Excellent	122	25
Good	283	59
Fair	71	15
Borderline	-	-
Mild	3	1
Moderate	-	
Severe	-	
Yhteensä	479	100

Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet

Jonkin verran rodussa tavataan kivesvikaa, purentavikaa ja hammaspuutoksia. Svenska Kuvasz Klubben (SvKK) julkaisi vuonna 2005 rotukohtaisen jalostuksen tavoiteohjelman (Rasanpassad avelspolicy och avelsstrategi för kuvasz), jossa mainitaan myös dilateroiva kardiomyopatia.

(Lähde: SvKK - Rasanpassad avelspolicy och avelsstrategi för kuvasz)

USA:ssa ja Kanadassa rodulla on tavattu myös hypothyroidismia sekä von Willebrantin tautia.

(Lähde: Gilmore, Susan – Lambent Kuvasz, Thyroid and vWD in kuvasz)

Kuvaszeilla on todettu jonkin verran tois- ja molemminpuolista kuuroutta mm. Saksassa, Hollannissa, Ruotsissa, Kanadassa ja USA:ssa. Lisäksi on tavattu luun liikakasvua, joka on luun kehitys- tai metaboliahäiriö, sekä panosteitistä I. luun kokonaistulehdusta.

(Lähde: Kuvasz Club of America – Veterinary notes for Kuvasz owners)

Kuvaszeilla on todettu jonkin verran tois- ja molemminpuolista kuuroutta mm. Saksassa, Hollannissa, Ruotsissa, Kanadassa ja USA:ssa.

USA:ssa on rodulla tavattu myös joitain tapauksia degeneratiivista myelopatiaa, joka on yleensä suurikokoisilla roduilla (kuten saksanpaimenkoira) tavattava ongelma, jonka aiheuttajaa ei tunneta. Kyseessä on etenevä selkäytimen rappeuma, joka aiheuttaa sen, että selkäytimen loppuosa surkastuu ja koira vähitellen menettää takapäähän hallinnan, mukaan lukien virtsarakon ja peräaukonsulkijalihaksen, ja vähitellen halvaantuu. Tila ei ole kivulias. Oireet kehittyvät yleensä aikaa myöden, ja alkavat takajalkojen etenevinä liikehäiriöinä. Lisäksi USA:ssa on tavattu luun liikakasvua (Hypertrophic osteodystrophy), joka on luun kehitys- tai metaboliahäiriö, sekä luun kokonaistulehduksia (panosteitis).

Lisäksi on USA:ssa tavattu kuvaszeilla immuunivälitteistä hemolyyttistä anemiaa (IMHA), jota tavataan enemmän esimerkiksi cockerspanieleilla, mutta myös muilla roduilla. IMHA on autoimmuunisairaus, missä elimistö alkaa hajottamaan punasolujaan. Hoitona kortisoni immunosuppressiivisilla annoksilla (elinikäinen hoito) sekä pernanpoisto. Kuvaszeilla on tavattu myös trombosytopeniaa, joka on IMHA:a vastaava autoimmuunisairaus, elimistö hajottaa verihituleita punasolujen sijaan, minkä seurauksena limakalvoverenvuotoja ymv. Hoito kuten IMHAssa. Tyypillisiä oireita ovat anemia, apatia, kuume, ruokahaluttomuus. Virtsa voi olla verensekaista. Tauti voi olla hitaasti etenevä tai äkillinen. Taudin ennuste on vaihteleva.

Yleisimmät kuolinsyyt

KUOLINSYYP	KESKIM. ELINIKÄ	YHTEENSÄ
Kadonnut	5 vuotta 6 kuukautta	1
Kasvainsairaudet, syöpä	8 vuotta 11 kuukautta	3
Kuollut ilman sairauden diagnosointia	6 vuotta 3 kuukautta	2
Lopetus ilman sairauden diagnosointia	7 vuotta 0 kuukautta	3
Lopetus käytös- tai käyttäytymishäiriöiden vuoksi	2 vuotta 5 kuukautta	2
Luusto- ja nivelsairaus	11 vuotta 7 kuukautta	2
Maksan ja ruoansulatuskanavan sairaus	6 vuotta 4 kuukautta	2
Muu sairaus, jota ei ole listalla	12 vuotta 8 kuukautta	1
Selkäsairaus	6 vuotta 1 kuukautta	1
Tapaturma tai liikennevahinko	1 vuotta 11 kuukautta	3
Vanhuus (luonnollinen tai lopetus)	9 vuotta 3 kuukautta	1
Kuolinsyytä ei ole ilmoitettu	10 vuotta 8 kuukautta	3
Kaikki yhteensä	7 vuotta 2 kuukautta	24

Taulukko 9. Kuolinsyyt 2000-2010

Lähde Koiranet marraskuu 2011

Lisääntyminen

	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000
Pentuekoko	8,0	11,0	7,8		6,0	4,2	4,7	3,5	6,3	6,0

Taulukko 10. Rodun keskimääräinen pentuekoko Koiranet marraskuu 2011

Kuvaszilla ei ole yleensä astumis-, tiinehtymis- tai synnytyso ongelmia. Eikä myöskään ole ilmennyt suuremmin pentukuo lleisuutta tai synnyttäisiä epämuodostumia.

Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet

Kuvasz on rakenteeltaan hyvin luonnollinen koiraeläin, eikä sillä ole anatomisia piirteitä jotka aiheuttaisivat, tai altistaisivat rodun yksilön sairauksille tai hyvinvointiongelmiin. Eikä myöskään mikään kuvaszin rakenteessa vaikeuta luonnollista lisääntymistä.

Yhteenveto rodun keskeisimmistä hyvinvointi- ja terveysongelmista

Rodun terveydentilan tulee säilyä lonkkadysplasian osalta vähintään nykyisellään, A- ja B-lonkkaisten määrää suhteessa C-lonkkaisiin on pyrittävä kasvattamaan. D- ja E-lonkkaisten tulee pysyä edelleen hajatapauksina. On suositeltavaa, että suunnitellun jalostusyhdistelmän lonkkien keskiarvo on parempi kuin C. Tavoitteena on, että tutkittujen kuvaszien määrää lisätään siten, että vähintään 50 % syntyneistä pennuista tutkitaan.

Kyynärniveliön kuvaamista suositellaan, sillä valtaosa koiran painosta on kyynärniveliön varassa.

On pyrittävä lisäämään kyynärtutkittujen kuvaszien määrää 25 – 50 %.

Myös polviniveliön tutkimista lisättävä. Muualla on kuvaszilla tavattu patella luxaatio -tapauksia, ja polvia tulisikin tutkia, jotta saamme kartoitettua tilannetta patella luxaatioiden osalta.

Tavoitteena on kartoittaa rotumme terveydentilaa myös muiden sairauksien osalta. Jalostustoimikunta kerää tietoa rodussa esiintyvistä sairauksista ja julkaisee sitä.

Ulkomuoto

Ulkomuotojalostusta ohjaa kuvaszin voimassa oleva rotumääritelmä. On pyrittävä säilyttämään alkuperäinen unkarilainen kuvaszin tyyppi. Luustoltaan koirien tulee olla vahvoja, mutta ei liioitellun raskaita. Hammaspuutokset ja purentaviat on huomioitava jalostuksessa, purentavikaista koiraa ei saa käyttää jalostukseen. Turkissa tulee pyrkiä unkarilaistyyppiseen, karkeahkoon, kihartuvaan turkinlaatuun, joka on säänkestävä ja likaa hylkivä. Pehmeä, suora, silkkimäinen turkki on vierasperäinen.

Päänmuotoon tulee kiinnittää huomiota, kuvaszin pää on kiillamainen ja jalo, selväpiirteinen ja kuiva. Kuvaszin pää erottaa sen muista samankaltaisista valkoisista paimenkoirista. Kuvaszin otsapenger on niukka, ja huulet ovat tiiviit; kupolimainen pää ja raskas, roikkuvahuulinen kuono

ovat virheitä. Kuvaszin silmien tulee olla tummat, vinoasentoiset. Pyöreät ja vaaleat silmät ovat virhe.

Koirien takaosat ja kulmaukset tulee huomioida jalostuskoiria valittaessa, jotta koira pystyisi liikkumaan terveesti ja rodunomaisesti. Ravin on oltava joustavaa, ponnekasta ja maatavoittavaa, jonka edellytyksenä ovat hyvät kulmaukset ja vahva takaosa. Polvikulmauksiin on kiinnitettävä huomiota, sillä liian suorat polvet altistavat raskaan rodun polvivaivoille.

Kokoon ja sukupuolileimaan on kiinnitettävä huomiota, ja pyrittävä kasvattamaan oikeantyyppisiä ja ideaalikokoisia kuvaszeja. Liika massan ja koon tavoittelemine on riski terveydelle.

Näyttelyaktiivisuus ja tulokset vuosilta 2008 -2010

Vuosi	Osallistunut kuvaszia:	Näyttelyt joissa kuvasz:	Näily-käyntiä:	Tulokset: ERI	EH	H	T	HYL
2010	9	23	28	20	4	2	1	1
2009	8	26	40	25	11	3	-	-
2008	16	19	31	17	11	2	-	1

Taulukko 11. Koiranet marraskuu 2011

YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA

Tavoite	Toimenpide	Tulos
Jalostuspohjan leventäminen, sukulaisuusasteen laskeminen.	Tuontikoirat, jalostukseen suositellaan käytettävä eri yksilöitä. Yhdistelmän sukusiitoskerroin tarkistettava. Samaa koiraa ei suositella käytettäväksi 3 pentuetta enempää.	Tuotu koiria mm. Saksasta ja Unkarista, mutta varsinkin urosten liikakäyttöä esiintyy edelleen. Yhdistelmien sukusiitoskertoimet melko alhaisia. Yksittäisten koirien liiallista jalostuskäyttöä esiintyy edelleen.
Jalostuskoirien lonkkakuvaaminen dysplasiafrekvenssin selvittämiseksi	PEVISA, jalostukseen käytettävä koira on lonkkakuvattava.	Seuranta-aikana lonkkakuvattu jalostukseen käytetyt kuvaszit.
Kyynärkuvausta suositellaan.		Vuoden 2010 loppuun mennessä tutkittu 27 kuvaszin kyynärpäät.

Jalostuksen tavoiteohjelmassa asetetut tavoitteet, jotka on sidottu PEVISA-ohjelmaan, ovat toteutuneet; lonkkakuvauspakon myötä kaikkien syntyvien pentueiden vanhemmat on lonkkakuvattu.

Sen sijaan vapaaehtoisuuteen perustuvat toimenpiteet, suositus kyynärtutkimuksesta ei ole juurikaan rohkaissut tutkimaan jalostuskoiria. Myös muita vapaaehtoisia terveystutkimuksia (polvitutkimukset, silmäpeilaus) ei juurikaan ole tehty.

Jalostuksen tavoiteohjelmaan kirjattu tavoite jalostuspohjan leventämisestä ja sukulaisuusasteen laskemisesta on toteutunut vain osittain. Sukulaisuusaste on pysynyt toistaiseksi matalana, mutta jalostukseen on käytetty vain harvoja uroksia useille nartuille, ja tämä on johtanut tilanteeseen, jossa jalostuskoirilla on useampia pentueita kuin jalostuksen tavoiteohjelmassa suositellaan. Viime kädessä kasvattajat ja rodun harrastajat tuottavat jalostusmateriaalia ulkomailta ja valitsevat tekemänsä jalostusyhdistelmät. Mikäli rotujärjestön huoli matadorurosten liikakäytöstä sekä kapeasta jalostuspohjasta eivät tartu rodun harrastajiin, ei edistystä tapahdu.

JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

Jalostuksen tavoitteet

Rodusta tulee nykyistä suosituimpi, ja se pystyy tehokkaammin kilpailemaan suosiosta muiden samantyyppisten suurten valkoisten rotujen kanssa. Lisää kasvattajia aloittaa rodun parissa, maahan tuodaan uusia, terveitä ja erisukuisia tuontikoiria. Yksittäisten jalostusmatadorien käytöstä luovutaan.

Luonteisiin ja käyttöominaisuuksiin kiinnitetään huomiota seuraten sellaisten maiden esimerkkiä, joissa kuvasz ei ole pelkästään seurakoira. Kuvaszin koko ei aseta rajoitteita suurimmalle osalle harrastuksista, jos koira on rakenteeltaan ja luustoltaan terve. Laumanvartijakoirien käyttö petovahinkojen torjumiseksi herättää aikaisempaa enemmän kiinnostusta, ja kuvaszeille aukeaa mahdollisuuksia päästä alkuperäisiin työtehtäviin Suomessa.

Kasvattajat ja muut rodun harrastajat tutkivat koiriaan entistä aktiivisemmin, ja tietoa saadaan kerättyä myös jalostuskoirien lähisukulaisista. Lonkkaniveltilanne paranee ja A- ja B-lonkkaisten osuus kasvaa. Silmiä, polvia ja kyynärpäitä tutkitaan.

Suosituksien jalostuskoirille ja yhdistelmille

Yleiset vaatimukset ja suositukset

Siitoskoiran (narttu/uro) alaikäraja siitokseen käytettäessä on kaksi (2) vuotta. Nartun siitokseen käyttöä täytyy harkita sen täytettyä seitsemän (7) vuotta. Jalostuskoiran tulee olla hyväksytysti jalostustarkastettu tai vaihtoehtoisesti se on osallistunut virallisiin koiranäyttelyihin siten, että niistä on käytettävissä vähintään kahden (2) eri ulkomuototuomarin arvostelu. Vähintään toisen arvostelun pitää olla avoimesta luokasta koiran täytettyä 24 kk. Koiran pitää olla palkittu kaksi (2) kertaa laatu-arvostelun ykköstuoksella (EH). **Lisäksi edellytetään, että koira on virallisesti lonkkakuvattu ja silmäpeilattu ennen astutusta.**

Silmäpeilauslausunnon ei tule astutushetkellä olla kahtatoista (12) kuukautta vanhempi.

Lisäksi suositellaan PRA-tutkimusta (Optigen) ja jalostukseen suositellaan käytettäväksi ainoastaan tervelonkkaisia (A tai B) koiria, kyynerniveltutkimusta sekä polvitutkimusta. Siitoskoiralla ei perusteluitta saa tuottaa kolmea (3) pentuetta enempää. Jalostusyhdistelmien sukusiitosaste ei tulisi olla suurempi kuin 6,25 %. Lisäksi koiran tulee täyttää rodun voimassa olevat PEVISA-määräykset. Pentujen luovutusiäksi suositellaan vähintään 8 viikkoa.

Poikkeukset

Yllä oleviin vaatimuksiin voi hakea perusteltua poikkeusta jalostustoimikunnalta.

Rotujärjestön toimenpiteet

Rotujärjestö pyrkii suosituksillaan ohjaamaan kasvattajia käyttämään jalostukseen yksilöitä, jotka vastaavat edellä kuvattuja vaatimuksia. Jalostuskoirat ovat tyypiltään, luonteeltaan ja rakenteeltaan mahdollisimman rodunomaisia. Jalostuskoirat täyttävät PEVISA:n ehdot ja ovat muutenkin terveitä.

Rotujärjestö tulee kartoittamaan rodun terveydentilaa edelleen terveystutkimuksilla ja jakamaan niistä saatua tietoa. Myöskin pyritään järjestämään kasvattajapäiviä sekä järjestetään jalostustarkastuksia. Rotujärjestö on osaltaan mukana myös ulkomuototuomareiden koulutuksessa.

Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin

<p>Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - kuvasz on vielä suhteellisen terve rotu - maailmanlaajuinen populaatio mahdollistaa ei- sukulaisten löytymisen 	<p>Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - huono lonkkatilanne - muista kuin PEVISA-sairauksista vähän tietoa - näyttöä rodun luonteesta ja toimintakyvystä vähän - vähän kasvattajia - jalostukseen käytettävä koiramäärä pieni, urosten määrää lisättävä
<p>Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - rotu tulee suosituimmaksi - populaatio laajenee, jalostusvalinta helpottuu, erityisesti voidaan valita terveempi lonkkaisia jalostuskoiria - rodun lonkkatilanne paranee - rotu alkaa näkyä myös harrastuskoirana - rotua aletaan käyttää petoeläinvahinkojen torjumiseen - kasvattajien määrä lisääntyy - internet mahdollistaa terveystietojen jakamisen - kasvattajat ja harrastajat luovat kontakteja, joiden avulla maahan saadaan lisää terveitä tuonteja - rodun maahantuonnit ja pentueiden 	<p>Uhat</p> <ul style="list-style-type: none"> - PRA ja muut silmäsairaudet yleistyvät - luonneominaisuuksien heikkeneminen, jos koirien luonteiden kehitystä ei seurata millään mittareilla - sisäsiitoskertoimien nousu eri maissa ja keskittyttäessä värien kasvatukseen (eri värejä kasvatettaessa erillään omina populaatioinaan) - pentujen määrän ja populaation edelleen pieneneminen Euroopassa - matadoruros/-narttu periyttää vikaa, johon ei osattu varautua

ss-asteet pysyvät vähintään nykyisellä tasolla

Varautuminen ongelmiin

Riski	Syy	Varautuminen	Miten vältetään	Toteutuessaan merkitsee
1) Kasvatus vähenee nykyisestä kaikkialla maailmassa ja geenipooli pienenee.	Samankaltaiset valkoiset vartio-/paimenkoirarodut vievät ostajia. Unkarissa kaikkien koirien määrä vähenee.	Yhdistys tukee kasvattajia tekemään yhteistyötä maiden rajojen yli ja tekee yhteistyötä rodun ulkomaisten rotujärjestöjen kanssa.	Pidetään oma geenipooli riittävän laajana ja rekisteröinnit riittävällä tasolla.	Vaikeuksia löytää uusia erilinjaisia jalostuskoiria. Jalostusvalinta vaikeutuu ja lopulta rotu voidaan jopa menettää.
2) Kasvatus vähenee Suomessa.	Rotu ei myy, jalostuskoirien hankinta vaikeutuu.	Yhdistys tiedottaa, antaa jalostusneuvoja ja järjestää jalostustarkastuksia. Yhdistys markkinoi ja jakaa tietoa rodusta sopivissa tilaisuuksissa.	Vältetään pullonkaula-tilanteet populaatiossa rajaamalla yksittäisten jalostusyksilöiden käyttöä niin, että se pysyy terveellä tasolla suhteessa populaation kokoon.	Nykyinen kanta tai koko rotu voidaan menettää Suomesta.
3) Rodun lonkkatilanne huononee entisestään Suomessa.	Kasvattajat eivät suhtaudu ongelmaan riittävän vakavasti. Rodun kotimaassa eikä monessa muussakaan maassa pentueen vanhemmilta ei vaadita lonkkakuvaustuloksia.	Nykyistä suurempi osa populaatiosta lonkkakuvataan ja tehdään tiukempaa jalostusvalintaa. Tuontikoiria tuodaan terveeksi virallisesti kuvattujen vanhempien jälkeläisiä tai	JTO:ssa ja PEVISA:ssa tiukempi suhtautuminen ongelmaan sekä tiedottaminen.	Kuvaszista ei ole enää fyysisesti alkuperäiseen tehtävänsä eikä sellaisiin aktiivisiin harrastuksiin, joihin sillä muuten olisi hyvät edellytykset.

		terveeksi kuvattuja aikuisia.		
4) Populaatiosta löytyy muita laajalle levinneitä perinnöllisiä sairauksia.	Rodun populaation terveystietojen keruussa on ja on ollut puutteita Suomessa.	Populaation terveystilanteesta maailmalla kerätään tietoa aikaisempaan, ja varaudutaan riskeihin kannustamalla vapaaehtoiseen terveystutkimukseen.	Ongelmista tiedotetaan avoimesti ja faktatietoihin perustuen yhdistyksen lehdessä.	Kasvatustyö vaikeutuu, kasvattajat lopettavat. Ks. 1) ja 2)

Pyritään muistamaan edellä mainitut tavoitteet. Jalostuksessa tulisi käyttää keskitason- tai sitä parempia koiria ja yhdistelmää suunniteltaessa tulee huomioida yksilöiden rodunomaisuus luonteen, tyyppin ja rakenteen sekä perinnöllisten sairauksien osalta. On kuitenkin vältettävä kiinnittämästä liikaa huomiota yksittäisiin kriteereihin, vaan pyrittävä tarkastelemaan kokonaisuuksia.

Mahdollisten jälkeläisten laatuun sekä lähisukulaisten laatuun tulee kiinnittää huomiota määriteltäessä tietyn yksilön jalostusarvoa, eikä pelkästään kyseisen yksilön omaan laatuun. Jalostusyhdistelmää suunniteltaessa tulisi valita yksilöt, jotka täydentävät toisiaan siten, ettei molemmilla yksilöillä ole samaa virhettä.

Pyritään saamaan mukaan useampia kasvattajia ja harrastajia sekä lisäämään yhteistyötä näiden välillä. Kasvattajien mahdollisuuksia rodun kehittämiseen lisättävä. Yritetään saada mahdollisimman suuri osuus olemassa olevasta kannasta mukaan jalostuskäyttöön.

Yhteistyötä tulee lisätä Unkariin ja muihin maihin, joissa rotua harrastetaan. Eri sukuisten jalostuskoirien tuontia suositellaan sekä narttujen käyttämistä ulkomailla astutettavana. Rotujärjestö tutkii ja tiedottaa mahdollisuuksista kerätä koirien geeni- ja spermapankkia sekä pyrkii pysymään ajan tasalla geenitutkimuksen kehittymisestä sairauksien poissulkemiseksi.

Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta

Rotujärjestö pyrkii suosituksillaan ohjaamaan kasvattajia käyttämään jalostuksessaan jalostuskoirina yksilöitä, jotka vastaavat edellä kuvattuja vaatimuksia. Jalostuskoirat ovat tyyppiltään, luonteeltaan ja rakenteeltaan mahdollisimman rodunomaisia. Jalostuskoirat täyttävät PEVISA:n ehdot ja ovat muutenkin terveitä.

Rotujärjestö tulee kartoittamaan rodun terveydentilaa edelleen terveystutkimuksilla ja jakamaan niistä saatua tietoa. Pyritään järjestämään jalostustarkastuksia joka toinen vuosi. Vuosittain tarvittaessa järjestetään tuomarikoulutus ja pyritään järjestämään vuosittain myös jalostukseen liittyvä luento.

Järjestetään luonnetestejä.

Rotujärjestö kannustaa kasvattajia yhteistyöhön ja avoimuuteen, terveystutkituttamaan ja luonnetestauttamaan koiriansa.

Keinot, joilla tavoitteisiin pyritään

Kuvaszin kanta on Suomessa ja muissa Pohjoismaissa pieni, mikä tulee muistaa jalostusyhdistelmää suunnitellessa. Kasvattajien tulee pyrkiä käyttämään mahdollisimman monia erisukuisia yksilöitä, eikä vain muutamia yksittäisiä "siitosmatadoreja". Korkean sukusiitoskertoimen tuottavia yhdistelmiä tulee välttää.

Tavoitteisiin pyritään:

Noudattamalla

- SKL – FKK:n jalostukseen liittyviä ohjeita ja määräyksiä
- SKL – FKK:n PEVISA-määräyksiä
- Unkarinpaimenkoirat ry:n sääntöjä
- pentuvälityksen ohjeita
- kasvattajasitoumusta

Keräämällä

- jalostuksessa tarvittavia tietoja

Järjestämällä

- rotupalavereja
- jalostus- ja jälkeläistarkastuksia
- jalostukseen liittyviä luentoja

Kannustamalla

- kasvattajien väliseen yhteistyöhön ja avoimuuteen
- terveystutkituttamaan koiria
- luonnetestauttamaan koiria

Julkaisemalla

- Kasvattajille ja rodun harrastajille rotuun liittyvää tietoa

LÄHTEET

Kennelliiton tietokanta

8. LIITTEET

Liitteiksi voidaan laittaa esimerkiksi yhteenvetoja terveys- ja luonnekyselyiden tuloksista tai rodun jalostukseen liittyviä tietoartikkeleita.

PÄIVITYSTIEDOT

Tiina Mäkinen

Eini Kettunen

Lonkkaniveltilasto:

Syntymävuosi	Syntyneitä	Tutkittuja	A	B	C	D	E
1999	16	5 (31%)	1 (20%)	1 (20%)	2 (40%)	1 (20%)	0
2000	8	1 (12%)	0	0	0	0	1 (100%)
2001	19	6 (32%)	2 (33%)	2 (33%)	2 (33%)	0	0
2002	9	5 (56%)	0	2 (40%)	3 (60%)	0	0
2003	35	6 (17%)	3 (50%)	1 (17%)	2 (33%)	0	0
2004	17	1 (6%)	1 (100%)	0	0	0	0
2005	21	8 (38%)	1 (12%)	2 (25%)	1 (12%)	4 (50%)	0
2006	0	0	0	0	0	0	0
2007	32	4 (12%)	3 (75%)	1 (25%)	0	0	0
2008	11	1 (1%)	0	1 (100%)	0	0	0
2009	8	1 (12%)	0	0	1 (100%)	0	0

Silmätutkimustilasto:

Vuosi	Syntyneitä	Tutkittu	Tutkittu %	Terveitä	Terveitä %
1999	16	0	0%	0	
2000	8	0	0%	0	
2001	19	0	0%	0	
2002	9	1	11%	1	100%
2003	35	3	9%	3	100%
2004	17	1	6%	1	100%
2005	21	3	14%	3	100%
2006	0	0		0	
2007	32	2	6%	1	50%
2008	11	1	9%	1	100%
2009	8	1	12%	0	0%

Kyynärniveltilasto:

Vuosi	Syntyneitä	Yhteensä	0	1	2	3
1999	16	2 (12%)	0	1(50%)	1(50%)	0
2000	8	1 (12%)	1(100%)	0	0	0
2001	19	1 (5%)	1(100%)	0	0	0
2002	9	1 (11%)	1(100%)	0	0	0
2003	35	4 (11%)	4(100%)	0	0	0
2004	17	0	0	0	0	0
2005	21	5(24%)	4/80%	1(20%)	0	0
2006	0	0	0	0	0	0
2007	32	3 (9%)	2(67%)	1(33%)	0	0
2008	11	1 (9%)	1(100%)	0	0	0
2009	8	1 (12%)	1(100%)	0	0	0